

Kirjallisuus eläimiä sijaistamassa

Pirjo Suvilehto 2022: *Inspiroivat ja parantavat eläimet*. Helsinki: Avain, 200 s.

Miten eläinavusteinen toiminta liittyy muunlajisten eläinten kuvaamiseen kirjallisuudessa ja muissa taiteissa? Tätä pohditaan kirjailija, kirjallisuuden dosentti ja kasvatustieteiden dosentti Pirjo Suvilehdon tietokirjassa *Inspiroivat ja parantavat eläimet*.

Teos on laaja suomenkielinen yleisesitys eläinavusteisesta toiminnasta. Neljään osaan ja useisiin lyhyisiin lukuihin jaetun kirjan ensimmäinen osa käsittelee eläinavusteista terapiaa, kuten psykoterapiassa työskenteleviä hevosia ja neuropsykiatrisessa valmennuksessa työskenteleviä alpakoita. Toinen osa kertoo koirista kasvattajina, kuntouttajina ja hoivaajina. Kolmas osa käsittelee monenlaisia eläimiä osana ihmisten opetusta niin varhaiskasvatuksessa, koulussa kuin aikuisten joogaohjauksessakin. Neljännessä osassa pohditaan tapoja, joilla eläinavusteinen toiminta limittyy ja voisi limittyä muunlajisia eläimiä kuvaavan taiteen kanssa sekä erityisesti sitä, millaisilla konkreettisilla tavoilla kirjallisuus vaikuttaa ihmisten ja muiden eläinten välisiin suhteisiin. Suvilehto hahmottelee eläinkirjallisuusterapiaa sekä kuvailee varhaiskasvatukseen kehittämäänsä Pritney-menetelmää, joka on saanut nimensä Suvilehdon ponilta.

Suvilehto kuvaa teosta autobiografiseksi tietokirjaksi. Se sisältää paljon Suvilehdon omia, lukemia ja kuulemia tapauksertomuksia muunlajisten eläinten kanssa työskentelystä. Tapauksertomuksiin Suvilehto limittää pohdintoja kirjallisuuden ja kuvataiteen eläinkuvauksista. Jokaisen luvun lopussa on lyhyt kirje, runo tai laulu jollekin eläimelle.

Suvilehto korostaa etiikkaa eläinavusteisesta toiminnasta kirjoittaessaan. Hän tuo esiin muunlajisten eläinten omaehtoista toimintaa terapia-, hoiva- ja opetustyössä ja painottaa, että eläimellä on oltava mahdollisuus tehdä työssä omia päätöksiä esimerkiksi siitä, kosketetaanko häntä vai ei. Eläintä ei pidä kohdella työvälineenä vaan työtoverina. Muunlajisten toimijuuksien korostaminen limittää teoksen osaksi posthumanistista taiteentutkimusta ja posthumanistista ja kriittistä eläintutkimusta, joihin Suvilehto myös viittaa teoksessaan useasti. Eläintutkimuksesta ammentaen Suvilehto rohkaisee tarkastelemaan etenkin lastenkirjallisuuden eläinkuvauksia eläinlähtöisesti pohtien kuvattujen eläinten lajityypillisiä piirteitä, oikeuksia ja asemaa yhteiskunnassa. Teos kuitenkin väistää tai sivuaa vain pintapuolisesti monia eläinavusteiseen toimintaan liittyviä eettisiä kysymyksiä, kuten eläinten lisääntymisen oikeutusta eri tilanteissa sekä sitä, missä määrin eläinten omia valinnanmahdollisuuksia korostavan eetoksen tulisi ulottua myös eläintuotantoon ja eläintarhoihin.

Kirja osallistuu keskusteluun siitä, millaiset ovat kirjallisuuden mahdollisuudet vaikuttaa ihmisten elämäntapoihin ja siten ihmisten ja muiden eläinten välisiin suhteisiin. Sen erityinen arvo tässä keskustelussa on konkreettinen lähestymistapa: Suvilehto kirjoittaa paljon varhaiskasvatukseen keskittyvän empiirisen tutkimuksensa, Green Care -opintojensa ja erilaisten haastattelujen pohjalta. Toisaalta monessa kohdassa Suvilehto kertoo eläinavusteisesta toiminnasta kuvailemalla ja siteeraamalla muun muassa sitä tarjoavien yritysten ja yhdistysten nettisivuja. Näiden pintapuolisten kuvailujen anti lukijalle jää vähäiseksi.

Suvilehdon hahmottelema eläinkirjallisuusterapia pyrkii edistämään sekä ihmisen että muunlaajisten eläinten hyvinvointia. Siihen voi sisältyä esimerkiksi sen pohtimista, mitä vaikkapa emakko kertoisi tunteistaan ja kokemuksistaan, jos emakko kirjoittaisi. Terapiassa "[e]läimen ja ihmisen väliseen koskettamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät mielihyvätunteet voidaan kytkeä yhdistelmään kirjoittamista, lukemista, reflektointia, aistimista ja eläimen ja luonnon läsnäoloa" (154). Olennaista on henkilökohtainen kontakti muunlaajiseen eläimeen. Kiinnostava huomio on sekin, että muunlaajisia pelkääville tai heihin välinpitämättömästi suhtautuvalle kirjallisuus voi tarjota turvallisen ympäristön lajienvälisyyden tunnusteluun.

Kirjassa toistuva havainto siitä, että muunlaajisia eläimiä esittäville pehmoleluilla voi olla eläinavusteisessa työssä osittain samoja hyvinvointivaikutuksia ihmisille kuin muunlaajisten eläinten itsensä seuralla, saattaisi olla eläinetiikan kannalta merkittävä. Suvilehdon mukaan pehmolelulle lukeminen voi tuottaa samanlaisen kokemuksen kuin oikealle lukukoiralle lukeminen, ja opetuksessa eläinhahmoisella käsinukella tai muilla eläinrepresentaatioilla voi olla samanlaisia tehtäviä kuin oikealla eläimellä. Suvilehto myös painottaa lastenkirjallisuuden mahdollisuutta tarjota lapsille eräänlaisia "sijaiskokemuksia" (127–128) eläinten kanssa elämisestä. Tässä yhteydessä hän nostaa esiin erityisesti uutta lastenkirjallisuutta, jossa "eläimille tarjotaan entistä enemmän mahdollisuuksia käyttäytyä lajille ominaisesti, ja kirjan lukemisen hetki luo lapselle käsitystä eläimestä lajina, jonka ominaispiirteitä arvostetaan" (124). Suvilehto mainitsee myös eläinkuvauksia tarkastelevan lastenkirjallisuudentutkimuksen ja toteaa siihen viitaten, että eläinteollisuuden todellisuutta on lastenkirjallisuudessa edelleen kuvattu harvoin.

Maininta eläinkuvauksia käsittelevästä lastenkirjallisuudentutkimuksesta on kuitenkin yksi teoksen monista kohdista, joka herättää kysymyksiä viittauksesta. Teoksessa käytetään loppuviitteitä, mutta ne ovat monin paikoin epätarkkoja. Suvilehto esimerkiksi viittaa usein kokonaisuun artikkelikokoelmiin, vaikka hän selvästi keskustelisi vain tietyn artikkelin kanssa. Paikoin hän viittaa hyvin yleisluontoisesti yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen eläintutkimukseen, vaikka kyse ei olisi ajatuksista, jotka olisivat kentällä "ilmassa", vaan peräisin tiettyjen tekijöiden tutkimuksesta. Lisäksi useita viitteissä mainittuja lähteitä puuttuu lähdeluettelosta, ja lainausten ja viitteiden merkintätavat vaihtelevat.

Viittaamisen toistuvat epätarkkuudet herättävät kysymyksen, miksi viittaamistyö on tehty niin huolimattomasti. Onko taustalla ajatus, että yleistajuisessa tietokirjassa viitteet ja lähteet ovat jotakin ylimääräistä, joka tuskin kiinnostaa lukijaa? Jos näin on, ovatko viitteet ja lähdeluettelo mukana ensisijaisesti eleenä, jonka tarkoitus on vakuuttaa lukija siitä, että taustatyötä on tehty?

Inspiroivat ja parantavat eläimet tuo kuitenkin tärkeän äänen yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa eläintutkimuksessa käytävään kirjallisuuskeskusteluun, jossa eläinavusteisuutta on toistaiseksi käsitelty vasta vähän. Kirjallisuudentutkimukselle erityisen kiinnostavaa on teoksen empiirinen lähestymistapa siihen, miten kirjallisuus voi vaikuttaa lajienvälisiin suhteisiin.

Helinä Ääri